Inv. br. 1355485
Инв. Бр. 7349
БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
петнаута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију.
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
За Угарску Србију, Црну Гору и др. стране земље

на годину	К 34·—	46·— дин.
на по године	К 17·—	23·— „
на чет. „	К 8·50	11.50 „

Појединн бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 1 — У Новом Саду, у уторак 1. (14.) јануара 1913 — Година XXIX

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ Књ. бр.

НОВА ГОДИНА.

Из старе, прелазимо у *нову годину* под утиском светско-историјских догађаја на балканском полуострву, услед распадаја Турске. Ти светско-историјски догађаји уједно означују период светске повеснице у Европи. Ретко да која генерација, да који нараштај дочека и да доживи такови период светске повеснице.

Равно је *сто година*, како се довршио такав период у светској повеници Европе. Било је то, кад је свемоћни француски цар *Наполеон I.*, који је непосредно и посредно освојио читаву Европу, са своје висине пао услед *похода год.* **1812.** *против Русије*, па у прелазу од год. 1812. на год. 1813. постао бегунац са својом уништеном војском, што је био почетак *ослобођења* држава и народа у Европи, који су стајали под притиском Наполеонове владавине. Позната је повест пада Наполеонове владавине и улазак војске негдањих угњетених народа г. 1814. у Париз.

Има ли *ова нова година* 1913. нешто сличности са оном новом годином 1813., што је пре сто година означавала нови период у светској повеници Европе? Има неке сличности, али је и нема.

На бечком конгресу године 1815. *преиначена је карта Европе* услед пада Наполеоновог, те услед нових државних творевина у Европи.

И данас стојимо пред чињеницом преинаке географске карте на балканском полуострву, те услед нових државних творевина на Балкану после великих победа балканских држава и распада Турске. Али те нове творевине на Балкану данас су сасвим друге природе, него оне творевине, које су настале пре сто година услед пада Наполеоновога. Француска је била побеђена, али је остала и морала остати као *европска држава*, дочим Турска према свом распаду *не може остати као европска држава*. Она се мора повратити у свој азијатски положај, од куда је својом инвазијом, својом најездом у Европи проузроковала велику *аномалију*, пошто је *задржала наравни ток* европске цивилизације, који се показао у хришћанских држава при отоманској инвазији у Европи, особито ово вреди о старој српској држави.

Данас је храбра српска војска после величанствених победа код Куманова, Прилипа и Битоља обновила некадању границу старе српске државе.

Данас, пошто је српска војска обновила границе старе српске државе, ради се о том, да се ти досад угњетени српски крајеви *организују*, да се устроје *по европски*, па да се споје са оном Србијом, која је још пре сто година започела своје ослобођење.

Поступак је од прилике онај исти, као што је био и у Угарској, кад се Угарска после **150** *година ослободила од Турака*. Наравно да данашњи нараштај у владајућега племена заборавља на повест свога народа, кад су Турци грофа Петра *Сапарија упрегли у плуг са воловима*, па заборавља на ону повест, да је Угарска стојала под турским зулумом само **150** година, дочим су хришћански народи на Балкану морали подносити турски и арнаутски зулум преко *500* година.

Сада, кад се ново ослобођени српски крајеви *организују*, бива у тим српским крајевима оно исто што, је било и у Угарској и у Хрватској. Даде се администрација у руке војне власти, што је овде у нас био основ *Граници* или *Крајини*. Па је установа Границе или Крајине била остала и онда, кад су други крајеви, ослобођени од Турака, давно били задобили грађанску управу. Али Граница или Крајина од Срба и Хрвата била је знаменити, готово у половину део аустријске војске не само у обрану против Турака, него на свима бојиштима Аустрије у Европи.

Како ће Србија организовати ново освојене крајеве старе српске државе, то наравно не можемо знати. За сада само то видимо, да је учињен почетак, што је управа стављена у војне руке, што је мање или више било негда и у Угарској, када се је оно Угарска и Хрватска очистила од Турака.

Наравно да је за сваку државну организацију потребан *мир* и зато ми желимо, да се на Балкану *што пре утврди мир*.

Но шта ће велесиле рећи у питању мира, то не знамо и не можемо знати. На сваки начин да ће оне решити о државном преображају на Балкану. Па с тога не знамо, каква ће бити нова граница Србије и Црне Горе, а наиме не можемо знати, каква ће бити судба српскога приморја.

На сваки начин да је данашњи српски нараштај, у овом прелазу из старе у нову годину, сведок великих светских догађаја, што чини периоду у светској повеници.

Српски народ тамо на Балкану робовао је преко *чет стотина година*, али га ипак свагдања нада *није* преварила, па је у прелазу из године 1912. на годину 1913. дочекао на Балкану ону српску наду: *шећ' ће вода, куд је текла, што је српска мајка рекла*.

П—Д.

Узнемиреност у Европи.

— Данас или сутра ће велесиле посредовати код Порте. — Турска тражи да се погоди с Грчком. — Не ће бити међународне флотске демонстрације против Турске. — Румунске претње против Бугарске. — Гроф Берхтолд код краља. —

Кризе, које проистичу једна из друге и које се гомилају једна на другу, не ће још дуго раздраживати — бар неизвесношћу не — државе и народе у Европи. Критичан дан је врло близу. Колико данас или сутра ћемо чути, хоће ли на чаталџанској линији бити рата или мира, хоће ли бити рата или мира између Румуније и Бугарске. Данас или сутра, у уторак, велике силе ће ступити путем својих амбасадора са кобним саветом у Цариграду, а у исте дане ће у Лондону турски пуномоћници изрећи, желе ли и даље конферисати о миру, или ће отпутовати, па данас или сутра одлучиће се по свој прилици и то, да ли ће Румунија војнички посести земљиште, које она тражи од Бугарске као награду за своју неутралност за време балканскога рата, или ће се букурештанска и софијска влада погодити у погледу земљишног увећања Румуније. Данашњи или сутрашњи дан биће *црни дан* за потучену и понижену Турску. Нема друге, она се *мора одрећи лепог Једренета и већине својих острва*, као што се је одрекла и највећег дела своје европске царевине, коју су некадашњи велики султани пре толико столећа освојили, но коју натрула турска гација није могла да сачува од угњетених, подмлађених хришћанских народа. На јежевим мукама су сада скрхане цариградске ефендије. Крајњим напрезањем очајања хоће они још да спасу, што се не даде спасти. С Бугарима се нису могли погодити о Тракији те сада хоће Грке да издигну из словенског савеза, обећавајући им много лепих острва и Јанину, за којом Грци толико те́же. Ни то не ће поћи за руком. И о острвима, и о Јанини одлучиће сада већ Европа а не Турска. Велике силе рачунају и с тим, да ће њихови амбасадори наћи Турску, да се још увек бацака и противи. Ако тако буде, махнуће се да-

ЛИСТАК.

О. И. Субботић:

ВНИГМАР И КАДМЕА.

— Скаска. —

У вилистану.

У царству вилистану славно и сретно влада вилински цар Оберон са својом верном љубом, прекрасном Титанијом Свуда царује дивна хармонија, а живот тече мирно и глатко — као кристално-прозрачна река!

Време је тамо увек јасно, ваздух чист и прозрачан, а природа прекрасна — прекрасна као стидљиво-нежни осмејак прве, пролетње љубави!

Вечна поезија!
Вечно пролеће!
Вечна младост!..

* * *

Над азурним, безграничним океаном, који окружује вилистан, блиста се огромни златни месец, онај дивни златни месец вилистана!...

Блиста и лије своје златне зраке на такову красоту, на таково усхићење рајске природе, које је могуће само овде у овом тајанственом, чаробном вилистану!...

Свуда палме, свуда нежно-сладострасни мирис цветајуће наранџе, овде онде тиха, дремајућа језера са белим и црним лабудовима на њима... Фантастични кипосци, фонтене, мраморни кипови, нимфе, фавни, гноми и дријаде!...

А над свим тим царствује чаробни, беломраморни дворац Оберона и Титаније, са високим кулама, широким терасама, балконима, аркадама и са огромним широким мраморним лесницама, које се величанствено спуштају до глатке, као огледало, површине великог, азурног језера!...

А, тамо горе, трепте звезде, трепте као у екстази неописаног усхићења.

Сан на јави!...

* * *

Но, шта је ово?!

Зашто се одједном узбунио сав вилистан: нимфе, елфе, гноми и дријаде!... Зашто су сви погледи управљени на ту страну, где се блиста сјајни месец?!..

Да! Сав вилистан је узрујан и поражен неком необичном, до селе још н виђеном појавом! А појава је била заиста необична: сјајна, округла плоча месечева била је на половину пресечена неким уским и тамним облаком!..

Облак у вилистану! Чудо невиђено!

Било је нешто злослутно у тој необичној појави, нешто, што је учинило, да је и преко увек ведрог, јасног чела цара Оберона прелетела сенка, сенка узнемирености и невољног страха!.. Но ево, облачић се кренуо, све се више и више приближује и већ се може јасно распознати, да то није облак, него нека мрачна, гигантска птица: величанствени орао!..

* * *

И тихо каза Оберон Титанији:

»Царицо душе моје! Знаш ли ти, да тај орао није нико други него гласоноша те царице свију царева, воља које је закон не само за обична, самртна бића, него и за нас бесмртне геније! Какве ли нам само гласе носи овај крилати гласоноша?!. Милост или немилост?..

Сећаш ли се, како нам се је, пре неколико земних векова, јавио у облику белог, крилатог јелена и предао нам заповест царице, да се имамо спустити на земљу и тамо показати се оном бесмртном сину земље мајке *Уиљему из Страшфорда на Евну*,*) који је својим песничким генијем тако дивно опевао нашу љубав и свадбу!... Сећаш ли се још, љубо моја, оног дивног, чаробног сна летње ноћи! Но онај гласоноша беше дивни, бели јелен, а какве ли ће нам гласе донети овај сурови, мрачни орао?!... Но какова нас судба очекује, то ћемо скоро дознати — али сада је наша дужност, да тако дочекамо и примимо гласоношу велике царице, као што то и приличи његовом високом звању и мисији!..“

И изашавши заједно са Титанијом на огромну, мраморну терасу дворца, он даде знак, по којему сви трубачи са високих кула подигоше своје дугачке, сребрне трубе и хармонично затрубише фанфару-добродошлицу...

* * *

Чим се само орао-гласоноша коснуо земље, њега одједном нестаде а место њега створи се пред царем и царицом вилистана, величанствени, строгог изгледа старац у црном оделу и са дугачким црним плаштом од кадифе!

Тај строги, величанствени старац је и био гласоноша оне царице свију царева, чије лице је увек покривено тајанственом железном маском, те царице, што се зове: *Судбина*!

И рече гласоноша:

„Поздрав Оберону и Титанији, цару и царици вилистана, од моје велике, узвишене владарке! А сада чујте њену вољу — закон, коју вам она објављује преко мене, њеног гласоноше!“...

И клекоше Оберон и Титанија, преклонише своја колена у знак покорности вољи свесилне царице — Судбине!

А старац продужи:

„Ево њена заповест: чим се само месец косне краја азурног океана — у тај мах ви престајете бити царем и царицом вилистана и постајете обични самртни људи, тамо доле — на земљи!.. Ваши земни путеви биће сасвим различни а свака успомена о вашем садашњем бићу ишчезнуће из вашег памћења. А трајаће то све дотле, док једно од вас, прошавши свој земни пут, не стигне до оне мете, коју људи називају: смрћу! У тај мах се свршава ваше земно искушење и ви опет постајете царем и царицом вилистана... Такова је воља велике Судбине!... А сад примите ова два мала сандучета, које вам она шиље: у њима ћете угледати символ вашег будућег земног живота. Да буде воља Судбине увек и свуда!“...

Казавши своју поруку, старац се дубоко поклони пред њима и у трен ока опет претвори у величанственог орла. Затим, раширив своја огромна крила, он

*) Шекспир.

вања савета, те ће Турској показати песницу. Било је речи и о заједничкој флотској демонстрацији пред Цариградом, али то није усвојено, јер је Турска и онако слаба те ће подлећи.

Балкански савезници ће постићи свој смер, по свој прилици заузимањем европских народа, а ако се Европа не заузме за њихову праведну ствар, онда ће они прибавити важности свом праву према Турској поново удруженим оружјем. Али још пре тога, или с тим у исто доба треба решити друго питање, које Европу не мање узнемирује. Реч је о разрачунању између Румуније и Бугарске. Румунска војска је већ хтела да поседне онај део бугарског земљишта, — Силистрију и бугарску Добруџу на обали Црног Мора — који део она тражи као отштету од Бугарске и — као што рекосмо — на ударје за неутралност, коју је Румунија сачувала од почетка рата. Бугарској је тешко дати ту отштету, — та домовинска земља је света сваком народу на свету — али Румунија је остала при свом захтеву. Кажу, да су Аустро-Угарска и Русија хитно посредовале, да Румунија причека, али румунски краљ *Карол* је изјавио у суботу, да је дао реч своју, да ће још три дана чекати на бугарски одговор. Ако тај кратки рок прође без успеха, Румунија ће посести један део бугарског земљишта, који се део пружа од обале Црног Мора до Силистрије, или мало преко ове на запад. Чује се, да Бугарска не ће дати оружан отпор, него ће испразнити спорно земљиште те ће питање о компензацији изнети пред »суд добрих људи« у Хагу.

Нема изгледа за наставак преговора о миру.

Лондон, 29. дец.

За сада нема изгледа за обнову преговора. Ниједна страна не ће да зна за обнову преговора. *Решид-паша* је јуче у једном разговору изјавио, да све остаје по старом. Турска није изменила своје становиште. Није његов задатак, да сазове идућу седницу. Да се је пре знало, да савезне балканске силе не ће ништа попустити, могао се уштедети труд око конференцијских расправа. Могло се од владе до владе корак по корак расправљати. Балкански делегати изјављују, да је *свако даље саветовање мировне конференције излишно, шта више штетно.*

Берлин, 29. дец.

Лондонски дописник „Фосише Цајтунг"-а телеграфише: Први пут сам данас од свог поузданика из мировне конференције чуо реч: рат. Он рече:

— Сад ни сам не знам, шта да мислим. Али држим, да је сав турски разговор о опозиву делегата један блеф (мунитва), који треба да нас заведе. Али ако је то озбиљно мишљено, онда *Порта може имати рат. Пред Чаталџом стоји* **250.000 Бугара**, а **200.000 Срба**, који у Македонији немају ништа да раде и добро су се одморили, наваљују, да се маршира напред. *Обнова рата не би за нас била најгоре*, јер тиме би источно питање било решено једном за свагда.

Дописник „Ф. Цтг."-а за тим наставља: Свакако се положај *погоршао*. Слабо има наде, да ће се конференција ускоро наставити. Стојан *Новаковић* се држи тога, да је његово председавање у последњој седници довршено те да идућу седницу има да сазове Решид-паша. Ако то буде, савезници ће се одазвати позиву, али само онда, ако Решид-паша већ унапред изјави, да је његова влада решила предају Једрена. Ако позив на нову седницу не буде то садржао, савезници се не ће одазвати позиву. Турци опет уверавају, да они такав сазив никада не ће учинити. Новаковић је, веле, последњу седницу прекинуо, он дакле мора и нову опет сазвати.

Заједничка нота Порти.

Берлин 29. дец.

Ноту, која се има упутити Турској, саставили су амбасадори и сад је поједини кабинети испитују те ће свакако сви и пристати на њу. Свакако се претпоставља, да та нота не садржи ништа друго, него хитан савет, да Турска попусти; али шта се има догодити, ако Турска не попусти, о том велике силе никако нису на чисто. Изгледа, да је одбијен како Поенкареов предлог за заједничку флотску демонстрацију, као и поверљиво Русијино сондирање, да јој се повери мандат за демонстрацију на Црном Мору.

Лондон 29. дец.

„Тајмс" дознаје, да заједничка нота Порти позива Турску, да *напусти Једрене*. Нота упозорава Турску, да се Турска при поновном отпочињању непријатељства не може надати, да се с успехом лати офанзиве па ће онда по свој прилици још више изгубити. Албанско питање, веле, нота не додирује. Говори се, да се турски делегати спремају, да у понедељак или у уторак оду из Лондона.

Румунско-бугарски спор.

Букурешт, 29. дец.

Схватање надлежних кругова о спору с Бугарском знатно се *побољшало* последња два дана. Има основане наде, даће Румунијини захтеви *мирним путем* бити задовољени и да ће решење тог питања већ ускоро наступити.

Јуче су се министар-председник *Мајореску* и посланици Русије, Бугарске и Турске дуго саветовали. Саветовање се тицало бугарско-румунских преговора.

Турска понуда Грчкој.

Цариград, 29. дец.

Како се је непосредно преговарање с Бугарском изјаловило, Турска е упутила свог лондонског амбасадора *Тефик*-пашу, да с грчким министром-председником *Венизелосом* води преговоре на овом основу: Турска се одриче свог права на Кипар и Крит, уступа Самос и Самотраке, даје автономију острвима Роду, Хиосу, Косу, Калимносу и Астропалији, а само задржава посед Лемноса, Имброса и Тенедоса. Порта је даље вољна, да позове заповедника Јанине, да узосигурање слободног одласка преда варош Грцима. Најпосле је Турска вољна, да после рата ступи у савез са Грчком.

Берхтолд код краља.

Беч, 29. дец.

Министар иностраних дела гроф *Берхтолд* је данас у подне био у приватној аудијенцији код краља. Аудијенција је трајала један сахат.

Писмо из Мустафа-паше.

(Од нашег изасланог ратног извештача.)

24 XII. 1912.

Српска јавност врло мало зна за своју другу армију, која је посела Једрене, и за оне одреде, 14. и 19. пук, који су се искрцали у Дедеагач и у Бахчекеј, и борили се код Чаталџе као помоћници бугарске војске. Њихов поход није био толико популаран у очима српског народа, као поход оних трупа, које су освајале старе српске престонице, излазиле на море и непосредно светиле Косово, а и биле су јако удаљене од Србије и Пресбиро-а, те се о њима врло ретко чуло што. Међутим командант те армије је један од највршнијих српских генерала уз Путника, највећи српски стратег, *Стева Степановић*, и напредовања и успеси те армије биће квитиране у историји као велики и одсудни по исход овог рата.

Ова је армија продрла у Турску преко Ћустендила, заузела *Егри-Паланку, Кратово, Штип, Ђевђелију* и својом необично окретном операцијом, појављивањем на висовима код *Куманова*, пресудног 12-ог октобра, унела главну пометњу међу турске редове. Одатле се она одмах упутила за *Једрене*, бугарски *Одрин*, и одменила гро онамошње, у безусловном нападању уморене бугарске војске. Она је тиме омогућила бугарске победе код Лиле Бургаса и код Чорлуа. Код Једренета је преузела на себе најтеже задатке, осим тог, што је изменила основу опседања. Има веродостојних доказа, да је положај турске војске и обране у Одрину *много погоршан, од како су Срби почели опсаду*. Тамо су сад две српске дивизије под генералом Степановићем и једна бугарска дивизија под генералом Ивановом.

Срби се и тамо провијантишу већином својим провијант м. Њихов је положај несрамљено тежи од турског. Турски су форовци шанчеви наиме скоро неприступачни Они су провиђени свим најмодернијим средствима за олакшање одржања војске. Шанчеви су покривени тучаним арњевима и *греју се*. Ту Турци као у собама, склоњени од кише, студени и пушчаних куршума, пуцају комотно на утврђене и премерене положаје. Стога је српска артиљерија имала велику муку, док није нашла начина, како да гађа управо у турска склоништа. Зло је, што Бугари немају довољно опсадних топова, који би у толику даљину успешно бацали. Али својим тачним гађањем и непрестаним узнемиривањем непријатеља српска је војска Турке довела до очајног стања, тако да су они у задње дане сами напуштали своје шанчеве и покушавали, да се пробију. *Срби су их у тим испадима сваки пут одбили и ужасно проредили*. Да српска војска не мора имати обзира према главној бугарској снази код Чаталџе, она би пустила Турке да се пробију, и онда би примила на се, да их у отвореној битци бије. Али се бојати, да би тада ова турска војска, ударивши на Бугаре с леђа, ово пољуљала. Но нема сумње, чим Бугари потисну Турке код Чаталџе — ако се дотле не склопи мир — Срби ће с Једреном разрачунати.

Страни су извештаји злонамерни — код Једрена се налази само двојица-тројица Немаца и игнорантних Француза —, бугарски национално ускогруди, а српски или невешти или претерано каваљерски, па се у Европи нема појма, како изгледају прилике овде. Треба само једно-две сли-

---

се величанствено уздиже у ружичасту висину — и ускоро са свим ишчезну из вида!...

* * *

У раскошном сандучету, које је добила Титанија, била је дивна, сва осута као росом драгим камењем, златна ружа а у сандучету Оберона било је: — трње!

На земљи

Енигмар је био сувише и умно и душевно развијен човек, и сувише богато одарена природа, а да не би већ рано приметио, како га је, скоро на сваком кораку његова живота пратила нека зла сила, нека зла иронија судбине! Већ само име његово *Енигмар* указивало је на то — јер ко се у двадесетом веку још тако зове! А међутим то је била последица једне сасвим стране ћуди његове матере, која је уверавала, да ју је то име, све до самог дана његова рођења, у сну гонило те, видев у томе неки тајанствени смисао, неки добар знак, она је дала то необично име*) своме јединцу сину. Његови родитељи су били веома богати и угледни људи но — ретка појава у нашим данима — уједно и велике, непоправиме идејалисте, који су, према тим својим назорима, и свога јединца у том духу васпитали. Енигмар је био васпитан и одрастао тако, како се одгаја нежна биљка — „под стаклом"! И било би све лепо и прекрасно за Енигмара, да је све и даље тако остало као што је било. Но баш у то време, кад је он достигао онај узраст, у коме би се управо најбоље могао користити свима плодовима, које му пружаху богатство и положај богатог јединца сина — баш у то време, изненада, као гром из ведра неба, срушила се на његову главу велика несрећа: Његов добри, нежни отац лишио је сам себе живота. А била је то последица несретних, крупних шпекулација, у које су га увукли неки несавесни његови пријатељи и тиме довели до потпуног банкрота: име, иметак, положај, све, све је бесповратно, неславно пропало! После трагичне смрти очеве жена његова и син његов били су принуђени да се преселе у провинцију и да потраже прибежишта у кући брата покојног оца, човека богатог, но страшног тврдице и правог домаћег тиранина. Ево, ту, под тим кровом, код рођеног стрица, упознао се наш млади Енигмар са оном другом, мрачном, страном те медаље, што се зове: живот! Будући, сам по себи, човеком образованим, но не владајући у довољној мери тима знањима, која дају „хлеб у руке", он је горко испитао, шта то значи: зависити од воље и ћуди других! А њему, размаженом сину богатих људи, било је то двоструко теже, него другим људима, који нису били васпитани „под стаклом", и тамо, где би други људи брзо стали на тврди темељ, он је био беспомоћан, као што је беспомоћна и нежна биљка под леденим, северним ветром! Ту су се јасно показале последице оног васпитања »под стаклом«.

Један велики, веома велики енглески списатељ (можда највећи од свију, који су у животу),*) веома је згодно окарактеризовао такав начин васпитања, у форми истина драстичној, но тим не мање сасвим верној:

„Мало несташно штене", тако пише тај Енглез, »нашло је и радознало започело лизати комадић сапуна или тек мало час „навикгане" чизме свога газде. Лиже и гриска, гриска и лиже вам оно све дотле, док са великим незадовољством не почне и само примећавати, да сапун и „викс" не спадају баш међу најукусније ствари на свету — из чега оно, сасвим логично, долази до закључка, да је много паметније и корисније, оканути се ћорава посла, те оставити „сапун" и »викс« на миру! Даље, свако одрасло псето у кући скоро ће га научити тој великој истини, да је крајње глупо и опасно уједати велике и јаке керове за уши! Но, пошто је наше штене још млађано и, услед тога, лако доступно за свеже утиске, то — гле чуда! — не прође вам ни пола године, а оно се већ сасвим слободно креће на беломе свету, баш као и сваки други, благоваспитани кереч младић, владајући већ сасвим »облагорођеним« апетитом! Но узмите такав случај, да су то исто штене, од самог дана рођења његова, непрестано и брижљиво чували и од разних сапуна и од разних „виксова" па и од великих керова; чували га тако све дотле, док од штенета није постало сасвим одрасло псето, које је, са потпуно већ развијеним зубима, весело ступило на широку арену јавног живота, то — о, Господе! — кроз колико би само болести прошао и колико би страшних батина извукао један такав кереч младић!..

Тај се пример може са великим успехом применити и на некоје системе људског васпитања — те извући из њега сходан морални закључак«..

Тако пише тај књижевник.

То је драстично и смешно све дотле, док се оно односи на наше четвороножне другове, но чим се само ствар косне нашег рођеног брата човека — то није више шала, него велика, озбиљна трагедија, особито ако је такав брат наш одарен генијалном природом, као што је то био случај код Енигмара!

Да! Енигмар је био човек веома високе, чисте душе, и при том човек генијалне природе. Но баш та његова генијалност је и била узроком те велике душевне трагедије, коју је он собом кроза живот носио. Судбина је и у том случају била веома опака према њему и, може бити у томе се и састојала највећа њена иронија, што, одаривши га генијалношћу, она га је уједно лишила најглавнијег фактора њеног: продуктивности! А то је највећа трагедија, која само може пасти у део човеку! Орао без крила! Славуј без гласа! Песник без лире! — тешко њима! Но то је трагични трнови венац, а сада долазе — игле! То су оне мале свакидашње непријатности, које не убијају, али које могу, ако се често понављају, и најплеменитије срце довести до очајања, могу

*) „Енигмар" од „енигма" = тајна.

*) Киплинг.

ке сада из Мустафа-паше и са околних друмова и са опсадних логора, па да се гледаоцу учини, као да је на српској граници. По путевима бескрајни редови српске коморе и муниционих колона, које се из далека распознају од бугарских. Утисак бугарских тренова кваре још и силни бугарски Турци, одрпани, прљави и дивљи, који су употребљени за трен. Путем, на железници од Цариброда до Једренета, на железничким колима, српским и бугарским, која су сад свуда измешана, непрестано се виде српске шајкаче и чује се српско певање. Бугари су већином ћутљиви.

Мустафа-паша је сада *Свиленград*, и то због силних дудара и развијеног свилогојства, али иначе нема веће ироније од тог имена, јер то је гнездо ужасно. Тога блата, тога смрада и нереда! Чак се и ја стресам, који сам се нагледао источњачке прљавштине и мурдарлука. По улицама се не може ићи. Мора се скакати у најфантастичнијим темпима лудог канкана по разбацаном камењу, по »кајмаку« свуда више чланака, а негде до колена. Тешко каљачама! Ретко се ко враћа оданде с обадвема. Тротоара нема. Замењују га у крај кућа неком титанском руком разбацани каменови, хридине, које као острва стрше из муља. По тима танцамо ми, грлећи се с мимопролазницима, да не би један морао пасти у брљу.

Трговине су исто тако прљаве, претрпане војницима. Намирнице су јако скупе. И Бугари трговци зацењују јако наше момке, који све плаћају. Турака је мало. Разбегли се. Уопште Бугари показују много љућу мржњу према побеђеном но Срби.

Због великих киша јављају се разне епидемије. Има случајева тифуса, али највише запаљења плућа и колерине. Занимљиво је, да и ту Бугари више страдају. И то, јер се горе хране и јер им болнице ни санитетска уређења нису ни из далека тако модерна и снабдевена као српска. Ја сам лично носио и за Бугаре, на њихову молбу, упућену српском санитету, један парни велики најмодернији дезинфекциони апарат с множином лекарија и материјал за пелцовања.

Одмах код железнице су разапети болнички шатори. Два велика српска и два бугарска. У њима влада чистота, али јадни болесници пате много од влажне студени. Две за рањенике и обичне болести и једна за заразне, где с дивним самопожртвовањем врши милосрдничку понуду гђа Вукићевићка рођ. Чолак-Антић, удовица пок. српског новелисте Илије Вукићевића.

Иза тих шатора код станице ређају се безбројна кола српске коморе. Ту српске коморџије из Ваљева и они наши „Москови“ из Хомоља са грдним шубарама, које су Турке заплашиле, чуче око ватри, и крај свих напора и губитака у својој стоци, причају шаљиве згоде из рата и весело дочекују госте из Београда, распитујући се за своју отаџбину.

Од станице до самог места води добар камени друм од 4 до 5 километара; са његове обе стране у јарковима леже многи липсали волови, одерани и црвени, који побуђују у човеку неко људско саучешће замљака, а неки остављени оболели дахћу крај пута над навиљком сламе, што им је ражалошћени господар бацио, журећи се даље. Болесни волови суморно гледају, док им из крвавих ноздрва цури запаљена слуз, и дрхћу од зиме чекајући последњу ноћ.

У сами град се улази преко Марице, која је овде шумна и велика као Сава. Стари камени мост са шест сводова одјекује од точкова, чизама, подвикивања, псовке и сабаља. Он је сав изглодан и кола одскакују по њему. Овог рата је прешло преко њега више од 400.000 војника.

Бугарска команда њихове II. армије је смештена одмах на улазу, где је у близини и пошта, која строжије цензурише писма од српске. Штаб II. српске армије је дубоко у вароши у једној, за Мустафа-пашу великој згради. На њој се вије велики српски барјак и пред њом се шетају на острвцу лепи српски официри и пукћу армијски аутомобили.

По улици је велика галама и довикивање коморџија: — »Чувај, десно! Пази ти Бугар!“ — „Сега, сега, Србите!“ Али се осети одједном као неко савлађивање и шум пажње, војници се коче, људи застају и прате очима неког. Шта је? Један капетан ми рече с респектом: — »долази господин генерал!

Погнуте главе корача опрезно и одвраћа озбиљно поздраве са свију страна г. генерал *Стефановић*. Његова пуна појава, здраво и енергично лице, широка рамена и необично миран ход чине утисак великог војника, старог пуританског кова Блихерова. Само широка златна ивица на шајкачи одаје првог војника, иначе му је униформа сива, као и у осталих српских официра. Он врло мало говори и зато разумем радост и понос љубазног бугарског инжињерског поручника *Људсканова*, сина чувеног министра и једног од главних стваралаца српско-бугарског савеза, кад ми рече:

— Господин генерал ме је позвао да га пратим на утврђења.

„Европска рестаурација“ је једна сандучина, пуна промаје. На њеним вратима пише кредом: „Интернационални ресторан.“ Ту се костирају многи официри и страни дописници Кува се говеђим маслом, што је још увек пробављивије за нас од козјег лоја. Цене су страшне, вино из Старе Загоре. Крштено. Руча се у бундама, а добро би било и ноге замотати, јер је под од ретких дасака, под којима зија провалија и пири студен.

Пећи нигде нема. Спава се у хаљинама, у ћебетима — и цвокоће се. Ваши су домаће животиње.

У болницама наших јунака врше службу београдске госпође и госпођице. Рањеници су и овде весели. Само чезну за домом. Али болесници су неутешни. Ја сам њих највише заволио. Те жуте и као земља потавнеле јунаке, који су вукли грчеве у цревима и врућицу у прокислим рововима, догод се нису срушили. Они тихо јече са заклопљеним очима, које су утонуле у црне, кобне колутове. Они се осећају највише далеко од куће, остављени и неправедно напуштени од славе и слављења. Они су сви тешки рањеници, *жртве рата*, који више подносе и телесно од ма којег, кога је захватило тане. Јер ове обасипају цвећем, имена им се чују, а њих свако сматра за слабиће. Слава овима, који су се *поболели* у овом рату, јер они су највише дали отаџбини и претрпели до крајње границе човечје снаге и издржљивости!

Вељко Петровић.

Међународни положај у Европи

услед балканског рата.

Криза преговора о миру.

Турски делегати у Лондону не ће да попусте. Занимљиво је, како ти људи праве политичко позориште. На почетку конференције нису давали ништа. Били су се у прса и говорише: не можемо више даље. Бише присиљени на попуштање; попустише. Довде, рекоше, али даље ни корака. Затим опет попустише. Сад се бију у прса и заклињу се Алаху, да од Једрена не могу даље ни корака попустити. Но види се, да би желели, да се конференција настави. Прете, да ће се вратити у Цариград, али кажу, како би били вољни доћи на конференцију, само нека је сазове Стојан *Новаковић*. Он је последњу седницу суспендовао, та седница није довршена, и с тога треба Новаковић наново да је сазове. То каже *Решид* паша, који је на реду да председава и који нову седницу треба да сазове. Изгледа, према томе, да ће ипак доћи до нове седнице, а занимљиво ће бити, ко ће је сазвати. На ток те седнице дакако не ће више утицати Решид паша и његови другови, него ће за њу бити меродаван резултат акције великих сила у Цариграду.

Неморална политика.

— Румунија погоршава положај. —

Међународну ситуацију погоршава и држање Румуније према Бугарској. Ми нисмо до сада ту појаву често бележили, што није било јасно, шта управо Румунија тражи од Бугарске. Према вестима новинским ни данас се не могу изнети строго одређени захтеви Румуније, јер званично нису објављени. Зна се толико, да Румунија тражи неке територијалне компензације, које су спојене са пола милијона становништва и које Румунија тобоже за то, што је била неутрална, хоће да одсече са здравога тела бугарске краљевине. То је прави шајлочки посао, који је у осталом разумљив, кад се зна, шта ће Румунија изгубити, кад Балкан поделе балкански савезници. Ствар се тиче такозваних Куцовлаха на Балкану. То нису ништа друго него познати Цинцари, елеменат на Балкану врло стар и познат као експлоататор.

Ти су Цинцари на Балкану тајно организовани (и у Србији нису непознате њихове тајне организације), а у вези су били са Румунијом. Румунија им је била протектор. Сад све то, наравно, долази у опасност, јер Србија и Бугарска, иако могу трпети тајне организације, не ће Цинцарима дозволити никакву јачу акцију. Такође цинцарско експлоататорство не ће бити у тој мери могуће као у анархистичној Турској. Цинцарска препреденост не може конкурисати бистрини и вредноћи Бугара и Србијанаца.

Из тога потичу неморални мотиви Румуније, да сада, када хришћанска цивилизација побеђује средњевековну Турску, уноси забуну и у балканске ствари и у међународни положај. Румуни и бугарски положај силно отежавају, али се можемо надати, да ће мудрост бугарска и њихова праведна ствар успети против ове несносне интриге несимпатичне Румуније.

Румунија и Србија.

Румуни су почели и према Србији играти жалосну, савршено антипати-

---

заплашити и најхрабријег човека. А таких »убода« злог усуда било је код Енигмара у изобиљу. Још док је сунце среће сијало над очинским домом, често су му се дешавале непријатности такове врсте, непријатности, које су га тим већма боледе, што су биле често траги-комичне природе. Грубе, реалне натуре прелазе безбрижно преко таких ситуација, јер оне чврсто, обема ногама, стоје на земљи, па зато и такове, траги-комичне ситуације некако, у одношају к њима, губе онај свој трн — трн, који страшно може изранити осетљиву душу човека вишег, идеалног полета! А таких момената било је код нашег Енигмара у изобиљу и то, како већ рекосмо, још за живота његовог оца — у време богатства и знатности. Сиромах Енигмар! Изгледало је, као да је он имао неки искључиви монопол на такве траги-комичне случајеве. Тако на пр. могли сте се унапред опкладити, да, ако је он био у посети код какве важне и светске даме од великог уплива, и ако је та дама имала мило псетанце, које је она готово више волела него своју рођену децу, то сте могли бити сигурни, да ће му се неизбежно десити тај малер, да му стане на реп — услед чега ће невино псетанце одмах запевати предсмртну арију из »Лучије Ламермурске«, а његова осетљива госпођа треснути се о земљу — у несвест! Tableau! Или други пример: ако видите у друштву дама младог кавалира, где са жаром разговара са лепом младом дамом и дубоко јој се клања, окренувши при том *леђа* другим, такође млади и лепим дамама, то можете бити сигурни, да тај млади кавалир није нико други, него наш мили расејани сањало — злосретни Енигмар! Наравно, да су услед тога многи држали, да код њега није било све у реду тамо »in the upper stories« — како се изражавају Енглези. Но наравно, да то није било тако, то је био само онај његов обичан »Pech« — како се изражавају Немци. Па ипак, поред или за инат свега тога било је нешто необично привлачно у свему његову бићу и у његовој прекрасној спољашности, нешто таково, што је к њему веома привлачило представнице прекрасног пола, тако да су многе од њих налазиле, да је он, на крају крајева, ипак „мио, симпатичан и интересантан млад човек“, иако мало — смешан. Но то се радо прашта. Било је доста и такових лепотица, које би се радо дале покорити од овог лепог, благородног младића, само да је он то хтео или умео!

Но о томе — после.

Све, све то било је још мирисаво цвеће према оном, што се сакривало у мрачном крилу будућности. Живот његов могао се је још сравнити са животом у великој, раскошној сали, сали, коју је оживљавала весела, безбрижна и накићена гунгула. Али тамо, тамо у тамном ћошку сале, стајала је невидимо за самртне очи нека страшна, ужасна прилика, живи скелет, сва у просјачким траљама, и погледом својих згаслих, дубоко упалих очију гледала је непомично на јадника, који јој је био немилосрдном судбином намењен као жртва. У коштуњавој руци те мрачне, ужасне прилике био је венац, а тај венац је био — од трња!

Но и о томе — после.

* * *

Тамо горе, на небу, у рају, пољубила су се два анђела, а у тај исти мах, тамо доле, на земљи, родила се је — *Кадмеа*! Кадмеа! То је прекрасно и поетично име и оно не звучи ни најмање чудновато — чак и у двадесетом веку, у толико више, што је мати њена била права кћи прекрасне Јеладе. Њен отац је био велможа, гроф, а његова имања заузимала су већи део целе велике провинције у тој великој држави, у којој је он живео. Можете дакле себи представити, како је огромно морало бити његово богатство! Судбина је положила у колевку његове јединице кћери све, што је било најбоље на свету. Од рођења па кроз цео њен живот она никада није искусила, шта то значи: друга или чак трећа сорта. Код ње у кући је све увек било *прве сорте* — почевши од шиваће игле па до старих бриселских чипака, од браве на вратима па до скупоцених персијских ћилимова! У шталама су на њеној услузи стајали коњи најплеменитије крви, коњи, од којих је сваки вредио цео један иметак! Све оно, што су индустрија, уметност и комфорт најновије и најбоље доносили, све се то одмах, као нешто, што се само по себи разуме, појављивало у њиховом дому и стављало сасвим на њено располагање. Тако, на пример, појавили су се автомобили — и она је одмах добијала највећи и најскупљи и то не један, него неколико: за путовање, за мање екскурсије и елегантан варошки автомобил-купе! Ушле су у моду моторске лађице — њезин је био тако брз и као бонбонијера удешен motor boat, — право чудо и усхићење!

А сама Кадмеа! То није била само обична песма у стиховима, него песма саме песме! И, представите себи само тај чудновати факат: Кадмеа није била лепа т. ј. није била лепа у том смислу речи, као што то обично схваћа широка маса. Њена лепота је била неке сасвим необичне врсте и најчудноватије у свему томе било је, што је најлепше у тој лепоти било то, да је то била само *њена* лепота — и ничија више! Први поглед посматрачев могао је прећи мимо ње и не опазити ништа особитог, али већ други поглед зауставио би се на њој с изненађењем и удивљењем, а трећи поглед је сасвим био изгубљен т. ј. не сам поглед, него његов усхићени власник! Ту је била и грација кретања, и природна отменост позе, и онај нежни, девичански мирис чисте и узвишене женске душе, а особито онај дивни поглед њених великих, пуних душе и израза очију, тих дивних ретких очију, што се дању светле као јасно пролетње сунце, а при вечерњем осветљењу — и сама Богиња Ноћи им завиди! Јелинско, јужњачко порекло њене матере огледало се и на њој: Кадмеа је имала боју лица нежне Креолке. Она није била само права великосветска дама, него нешто још више: узвишена индивидуалност са неохлађеним у тим сферама, у којима се је кретала, искреним

чну улогу. Њихов је посланик *Јорга* у парламенту недавно споменуо петицију Румуна из Србије, којих тамо имао око 150 хиљада, и који се тобоже сматрају де су угњетени. У ствари та петиција и не постоји. Румуна заиста у Србији има, но они су пуноправни грађани, уживају све слободе, те нема апсолутно никаквог њиховог покрета. Пре неку годину је Румунија слала међу њих агитаторе, али њихова агитација није имала апсолутно никаквог дејства. Карактеристично је, да српске власти нису правиле никакве сметње тој агитацији, него су је само позорно пратиле. Румунски агитатори, међу осталим, позивали су на исељавање у Румунију, што је апсолутно немогуће, јер је у Србији сељак власник земље а сељак је у Румунији кмет.

Кључ међународне ситуације.

Ми смо са подоста оптимизма и лепих нада за мир пратили међународну ситуацију, али се ето у час навуку облаци на политичко небо, па се опет мисли обрате на међународни заплет. У финансијском свету, међутим, изгледа, да се у заплете не верује. То нам се барем чини по томе, што новац не појевтињава само, него је све течнији и течнији. „Finančni listy“ (1913. бр. 1.), што их издаје Живностенска Банка, у финансијском прегледу прошле године напоменули су, како је Тројни Споразум дипломатски и финансијски јачи од Тројнога Савеза, и према томе би се могле правити наде на мир, као што се могу правити оправдани закључци, да се течност новца има захвалити финансијским изворима Тројнога Споразума.

НОВИ САД, 31. дец. 1912.

— **Комесарство у Ср. Карловцима.** Будимпештански листови — из једног извора, наравно, — доносе вест, како је и српска црквена општина у *Ср. Карловцима* распуштена »због ренитенције«. Та „ренитенција“ се састоји у том, што ср.-карловачка црквена општина није хтела да општинску управу преда автономним комесарима, који су најпосле *употребили брахијум* и тако узели црквено-општинску управу. И све се то догодило у седишту наше народно црквене автономије, у којој данас не влада закон, него брахијум!

— **Држање српско-хрватске коалиције.** Осечки лист „Drau« пише против српско-хрватске коалиције, и каже, да она може добити управу земље само у томе случају, ако се подвргне вођству Томашићевих униониста На то је „Србобран“ написао енергичан чланак, из којега наводимо ово:

„У опће, из редова Томашићеве странке народног напретка у последње се вријеме често лансира идеја кооперације између хрватско-српске коалиције и те странке у сврху успоставе устава. Поводом именовања новог подбана дра Ункелхајзера дао је др. Томашић један интервјув у „N. Fr. Presse“, у ком је нарочито нагласио, да је предувјет за успоставу устава у Хрватској кооперација између коалиције и његове странке.

Како смо врло добро упућени у расположење у хрватско-српској коалицији, то се можемо одмах, без страха да ћемо бити дезавуисани, изјавити о набаченом питању. И одмах можемо казати, да је сасвим искључено да би хрватско-српска коалиција хтјела ступити ма у какву кооперацију с Томашићевом странком народног напретка. И најконзервативнији људи у коалицији заступају у овом питању гледиште, које искључује свако попуштање или погађање. Том је гледишту већ дао израза др. Душан Поповић у свом интервјуву у „N. Fr. Presse“, који је био одговор на Томашићев интервјув у истом листу, а др. Бадај, др. Медаковић и Светозар Прибићевић у својим интервјувима у „Budapester Tagblatt“-у.

Коалиција стоји на сасвим основаном и непобитном гледишту, да је предувјет за нормалне одношаје између Угарске и Хрватске, да се са стране Угарске респектирају у Хрватској оне страначке формације, које су посљедица народно-политичког живота и развитка. То је једини пут и начин, ако се хоће да ствара атмосфера повјерења између Угарске и Хрватске. Формације или кооперације, које би биле вјештачке, неприродне, не треба већ зато правити, што би оне у данашње доба, кад се политиком баве широки слојеви пука, биле напросто неодрживе. С друге је стране опет неизбјежно потребно, да баш реалну и позитивну политику, која се базира на законитој подлози и која нема на располагању читава складишта великих ријечи и „шлагера“, воде људи, који уживају потпуно народно повјерење. Без тог нужног увјета морала би та политика у великој страначкој утакмици, у којој се не бирају методе ни средства борбе, већ код првог сраза подлећи.“

— **Изборно право и Словаци.** Прашки „Čas“ доноси чланак о Словацима и Лукачеву предлогу изборне реформе, о којем каже, да му је тежња потиснути малосељачки и аграрно-социјални покрет у корист политичке власти племство. О народносној се страни изборне реформе у чланку каже ово: „У чисто народносноме погледу видимо, да ће уза све то Словаци свој досадашњи положај не само задржати, него да ће размер њихових бирача од 9·9 процената скочити на 10·4 процената. Рачунамо ли, да је по последњем попису Словака у Угарској 10·7 процената то је добар напредак (за 0·5 процената.). Него је питање, како ће бити подељени изборни срезови, колико ће словачких бирача отпасти на једнога посланика, а нарочито колико ће комисије у изборне листине бирача уврстити. Размер ће се мађарски побољшати за 0·6 процената, немачки за 1·4 процента. Мађари би имали 60·2 процента бирача (ма да бројно чине 54·5 процената становништва.) Зато ће тешко бити Румуни оштећени, који ће имати мање бирача него Словаци, 9·9 процената, иако чине 16·1 проценат становништва. (До сада су имали 10·6 процената бирача.) Русинских ће бирача бити 11 процената, хрватских 0·1 проценат, српских 6·4 процената. Тешка опасност пак прети свима народностима у пасивном изборном праву због тзв. народносних дражитеља, који тога права немају. Тако се олако може опростити свију истакнутих људи, који су политички активни.“

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 31. дец. 1912.

— **Одликовање српског проте у Бечу.** Руски је цар одликовао у знак особитога благовољења проту бечке цркве г. Михајла Мишића, орденом св. Ане III. степена. Г. прота Мишић одликован је осим овога пре више година српским орденима, таковским и св. Саве III. степена.

— **Привредни одбор у Белој Цркви** приређује данас, у понедељак у очи нове 1913. године у дворани хотела Ружичке (Халера) уз пријатељско суделовање госпођице Јелене Шефер, гђце Милеве Павловићеве, г. г. дра Бориславa Поповића, Негосима Живковића и Војислава Путника забавно вече са игранком. Чист приход намењен је оснивању »Просветног фонда« и књижнице привредне омладине. Распоред: 1. део: 1. »Славимо Бога«, декламује Надежда Љубојевићева, питомица »Привредника«. 2. И. Бајић: »Била једном ружа једна«, уз гласовирну пратњу госпођице Милене Павловићеве пева г. др. Васа Путник. 3. „Хипнотизам“, дијалог, приказују госпођица Јелена Шефер и госп. др. Борислав Поповић. 4 Топаловић: „О, погледај“, баритон соло, пева госп. Негосим Живковић, прати га на гласовиру госп. Војислав Путник. 5. Чика Јова Змај: »Ода мо јој чутури«, декламује Перо Босанац, питомац »Привредника«. 6. Уз гусле пева г. др. Васа Путник. 7. Љ. Ненадовић: „Шетња по вашару«, приказују питомци »Привредника«. 8. Поздрав Новој Години. За тим игранка.

— **НАЈНОВИЈЕ КЊИГЕ.** *Дела Лазе Лазаревића*, К 5. *Дела Ђуре Јакшића* К 15. (оба класика К 18.) *Беспуће*, роман Вељка Милићевића К 2. ув. К 3.; *за децу и младеж: Срце* од Амичиса ув. 23. — *Малишан* од Додеа К 3·— Поруџбине слати на: **Напредак — Земун.**

Новости са стране.

— **Двобој грофа Стевана Тисе.** Сличну аферу, какву је председник угарске заступничке куће гроф Стеван *Тиса* имао са грофом Михаилом Карољијем, имао је Тиса и са грофом Аладаром *Сечењијем* те је Тиса и с њим имао двобој на сабље. Пред Фодоровом дворницом за мачевање се је то после подне искупило доста света, који је силно демонстровао против Тисе, кад се је овај довезао. Тису су и сада пратили тајни полицаји, те се је тако кривичним законом забрањени двобој господе грофова извршио под службеном заштитом полиције, на већу славу наших прилика.

Господа грофови су се тукли на сабље. Гроф Сечењи је нападао, Тиса се ограничио на одбрану и на рипостовање, док није ошинуо Сечењија по челу. Сечењија обли крв и ма да рана није била велика, секунданти обуставише даљи двобој.

— **Посланички мандат једне Чехиње.** У своје време смо јавили, да је младоболеславски срез изабрао за посланика на чешком земаљском сабору чешку списатељку и родољупкињу, госпођу Викову-Кунетицку, али намесништво није хтело да призна њен мандат, јер у изборном реду нема одредба, да женска може бити посланик. Ових дана је земаљски одбор чешке краљевине држао седницу, на којој је председавајући посланик др. Њемец известио, да је из Младе Болеславе и околине дошла читава рпа молби, у којима народ тражи, да се потврди избор гђе Божене Викове-Кунетицке у земаљски сабор. Дошле су молбе и од женских организација из Беча, Лавова итд. По предлогу посланика Њемца одбор ја решио, да земаљском сабору поднесе извештај о избору гђе Кунетицке и да затражи закључак земаљског сабора.

— **Убио оца у пометености.** 28-годишњи син будимпештанског фабриканта намештаја Шеберла синоћ је у наступу хистерије испалио више револверских метака на свога оца, који мало за тим умре. Људи друштва за спасавање нађоше сина

ентузијазмом за све прекрасно и добро на свету. Она је владала тим вишим даром ума и срца, који види у сваком човеку пре свега самог — човека!

Такова је била Кадмеа!

* * *

Кад су се Енигмар и Кадмеа први пут срели и упознали, то први њихов осећај био је осећај крајњег удивљења и зачуђености!

„Где сам само ја то лице, то *рођено* лице већ видео?!“ запитао је сам себе Енигмар — а таково исто питање задала је себи и Кадмеа. И погледаше они једно другом у очи, погледаше дугим и, како им се је онда чинило, *бесконачно* дугим погледом, *утонуше* целим својим бићем у том погледу, у погледу, за време којега је сав остали свет за њих ишчезао — испарио се Бог зна куда! Гледају они и виде нешто, *јасно* виде: стоје они, загрљени, на високој кули дворца, и гледају на ту страну, где се раширио, безгранични азурни океан, а огромна, округла плоча златног месеца полако се спушта к њему и ево, ево коснуће са његова краја и ево... још мало!... још само један тренутак... и...!

Све је ишчезло: пред Енигмаром стоји опет контеса Кадмеа, а пред Кадмеом њен нови познаник — господин Енигмар. А међу њима, невидимо за њих саме, стајао је мали крилати бог са луком и са стрелама — Ерос!

* * *

Но судбина је неумолима: на други дан после њихова познанства пукла је над његовом главом она страшна катастрофа: самоубијство оца и крах дома, а за њима настадоше: беда и зависност!

За Енигмара је Кадмеа била навеки изгубљена! Син банкрота је био онемогућен у дому гордога аристократе, а и сам Енигмар је био човек високе части и карактера, те је зато одмах јасно схватио, да му је остало још само једно: сахранити слику прекрасне Кадмеје у дубини храма срца свога и носити ју тако собом све до саме смрти!

Остао му је још само један, верни до гроба пријатељ, а то је била његова добра и племенита мајка!

* * *

Својим материнским инстинктом осећала је Енигмарова мати, да њен син није био такав човек, као што су то били други, обични самртни људи. Она је увек видела у њему неко више биће, биће, које је било позвано, да задиви свет силом свога генија! Једном речи, она је тврдо веровала у више назначење свога сина. И зато јој је било неизмерно тешко, кад је видела, како је зао удес, при сваком случају, подрезивао крила њеноме орлу и пречио га, да се дигне у те светле висине, где царује слава и знатност! Тешко јој је било видети, како је њен соко био принуђен, да зарађује свој свакидашњи хлеб, служећи негде као мали, незнатан чиновничић! Њој се све чинило, као да је њен син био, као што Немци кажу: »unter das Pack gestossen«: доспео међу фукару!

Једино, што ју је још тешило, била је његова нежна синовља љубав! А уз то још долазе оне вечне домаће сцене са суровим себичњаком и тиранином стрицом, призори, који понижавају осећај људског достојанства! Но то није било све. Једног лепог дана објави им тај стриц, да је наумио да се жени — и скоро се у кући појавила нова сила: опака млада жена! Она се удала за овог богатог, од ње много старијег човека, из рачуна. Није могло бити већег контраста, него што је био с једне стране овај, достојни друг друга, брачни пар, а с друге стране незаштићене идејалисте: мати и син! И тако рат је био објављен и свршио се лаком победом младе жене: матери и сину било је отказано гостопримство и остављено им право, да се пробијају кроза живот, како само умеју и могу!

Но судбина се смиловала над сиротом, старом женом: она је умрла од срчане капље! А син, син је остао жив, но остао, што 'но кажу, „го као прст«, и са неизлечивом крвавом раном на срцу! Последње драгоцености, миле успомене пређашњих светлих дана биле су продане и син је сахранио свога најближег и најнесебичнијег пријатеља: матер! Ко би сада видео Енигмара, тешко да би га могао познати: то је био жестоким недаћама сломљен и рано постаревши човек Истина, одевен је он био увек чисто — и сувише чисто, али на лактовима његова капутића могли су се видети они лаки дирљиви симптоми изношености, а оковратници нису више били од најбољег, од најтрајнијег платна, него већином јефтини сурогати — али увек чисти!

Но и то није било све. Енигмар је почео кашљуцати, кашљуцати оним кобним грудним кашљем, у којему се осећа близина оне највеће тајне живота, која се зове: смрт! И тужно смешећи се гледао је он, како су се на његовој цепној марамици, после сваког таког кашља, показивали неки влажни црвени трагови: крв!

Наравно да човек, који је оболео том заразном болешћу, која се зове туберкулозом, наравно да такав човек није више ни за какву службу и Енигмару је било отказано место у оном приватном предузећу, у којем је он зарађивао свој скромни насушни хлеб! Из милости била му је дата једном за свагда мала новчана припомоћ и остављено му је на вољу, да умре, где и када само хоће!

А то се брзо догодило!....

* * *

У својој малој незаложеној, те услед тога леденој собици лежао је Енигмар. Он се баш пробудио и прва његова помисао била је: како би пријатно било попити сада шољу вреле, хранљиве каве. Али већ у тренутку за тим он се сети, да од данас не ће више пити каве, јер му је газдарица коначно отказала: он јој је и тако био већ сувише дужан, а и каву му је она, у последње време, давала само из милости! Па најпосле: и она сама је била бедна, сирота женска!

А сан, тај чудни сан, који је он баш сада сниваo, никако да му изађе из главе! Ево шта је видео Енигмар у сну:

У неком дивном, вилинском царству влада велики цар а тај цар је он — Енигмар! Његови поданици су све бесмртни духови: елфе, нимфе, гноми и дријаде! Но чудно, веома чудно било је то, да су сви

у хистеричком грчу. Мати и сестре убицине биле су у позоришту, кад се убиство догодило.

— **Робинзони наших дана.** Из Енглеске јављају о једном чудноватом бродолому на Индијском Океану. Путнички брод »Салаца« пре неки дан пострада у бури на путу од Дијега Суареца за Св. Маврикија. Лађа потоне, а путници се на шест чамаца после дуге борбе са узбурканим морем спасу на једно од каменитих острва близу Мадагаскара.

На пустом дивљем острву није било живе душе. 149 бродоломника повукоше се мало од обале, да их вода не би однела, и за два дана сваки је имао своју колибу или шатор. Поче прави робинзонски живот. Само што ту више нису били равни један и Робинзон и Петко, већ су сви живели подвојено, према сталежу и роду.

У осталом не може се ништа опширније рећи, јер та робинзонијада није дуго трајала. За два дана неки од спасених морнара дохватише се мадагаскарске обале, ту добише помоћ и на једном великом океанском броду вратише се по бродоломнике.

Српске и словенске вести.

— **Хрват песник о балканском рату.** »Ријечки Нови Лист« доноси ову белешку: Познати и ваљани наш пучки пјесник г. Јуре *Капић*, уредник »Пучког Листа« у Сплету, објелоданио је у посебној књижици своју »*Пјесму рату на Балкану*«, која му је у приказу, на начин наших јуначких народних пјесама, лијепо успјела. Цијена је књизи 1 круна.

Пјесма је, то се на мјеста јасно види, ипак састављена од изображена човјека, који је настојао, да јој даде пучки биљег. С тога се мора уврстити у ред умјетних пјесама. Лијепа је и радо се чита. Али треба да *народ*, пук сам, онај пук, који је остао у Србији, да трпи, да је чува и да чека; који се дигао да ју ослободи; који ју је ослободио; који је стогодишњицу ослобођења прославио осветом Косова, да тај, вељу, пук наш — српски и хрватски, јер је његова народна душа *једна*, иако је разних рана имала и имаде — даде из својих редова и пучкога пјесника новим догађајима, који ће наставити онђе, гђе су започеле славне гусле неумрлог Вишњића, тог првог међу првим пучким рапсодима свих времена и народа. Тако ће бити заглављено и у том погледу велико дјело оне народне трагедије.

А propos Куманово! Свуда се још чита о борби код Куманова, о сликама дана на Куманову, о побједи код Куманова. Какво Куманово! Нема ту данас Куманова! **Оно је била побједа на Косову!** И требало би само косовским именом звати ону побједу године 1912., оним истим, којим је обиљежен пораз 1389. Куманово је географски детаљ Косова, а Косово је географија, историја и калварија па нека буде и апотеоза триумфа и идеје.

— **Чешки учитељи за српске учитеље.** Управа Савеза словенских Друштава у Аустрији послала је српском учитељском удружењу у Србија 1132 динара У злату са том напоменом, да се тај новац има разделити сиромашним породицама погинулих, рањених и у рату оболелих српских учитеља. И овом приликом чешки учитељи су се највише одазвали.

— **Народна Библиотека у Београду за 1911. годину.** У Годишњаку Српске Краљ. Академије изишао је извештај о стању Народне Библиотеке у Београду за 1911. годину. Из тог извештаја се види, да је Библиотека на крају 1911. године имала само дела 47.162 у 96.217 свезака. У току 1911. у библиотеци је читано 14.479 дела, и то највише на српско-хрватском језику. Укупно у Библиотеци је читано и из библиотеке је узимано 19.545 дела. Највећи број читалаца чинили су ђаци виших и средњих школа, мушког и женског пола, (15.360), а најмањи свештеници (7). Највише су читани романи. Од листова највише су читане „Српске Новине". Од српско-хрватских писаца највише су читани др. Јован Скерлић (464), Стојан Новаковић (185), Слободан Јовановић (175), Вук Караџић (135), др. Бранислав Петронијевић (125), Павле Поповић (123), Ђока Станојевић (100), др. Михаило Вујић (94). др. Владан Ђорђевић (93), Доситије Обрадовић (84.) Живојин Перић (51), и тако даље. Из лепе књижевности српско-хрватске највише је читан Јован Ст. Поповић (108), Петар Петровић Његош (107), Лаза Костић (78), Сима Матавуљ (63), Иво Ћипико (57) и тако даље. Од словенских писаца највише је читан Лав Толстој (291), по том Достојевски (131), Тургењев (77) итд. Из стране научне књижевности највише је читан Ернест Ренан (110). Из стране забавне књижевности највише је читан Виктор Иго (402), за њим долази Алфонз Доде (123), Мопасан (81), итд.

Вести из новоослобођених српских крајева.

— **Забава у Охриду.** Из Охрида пишу, да је тамошња општина на дан рођења престолонаследника *Александра* приредила забаву, која је била *прва забава у опште у Охриду*. Забаву су у врло великом броју походили сви најугледнији грађани с породицама, којима је ово било први пут, да се појаве на јавном месту забаве ради.

Ова је забава у сваком погледу одлично испала, те су с ње потпуно задовољни отишли не само Срби, него и Грци, Турци, Куцовласи и Бугари.

— **Попис људства у Новој Србији.** Пре неколико дана завршен је попис целокупног људства у новоослобођеној Србији. Попис је извршен по селима; вршили су га кметови скупивши на једном месту све домаћине кућа, који су дали потребне податке.

Дефинитивни резултати се још не знају. Зна се само, да је свуда мушких више но женских. Тек кроз месец дана биће тачно срачунато, колико има становника у Новој Србији.

— **Комисија за израду закона.** Српска влада је образовала комисију за израду законских пројеката у новоосвојеним крајевима. У тој комисији су Адра *Ђорђевић*, државни саветник, и др. Милета *Новаковић*, доцент универзитета.

— **Разоружање у Новој Србији.** Како су и Хришћани злоупотребљавају оружје на штету мира и реда, српске власти у многим новоослобођеним крајевима биле су принуђене, да разоружају и Хришћане. То се сматрало за потребно, пошто су сада власти довољно јаке, да свакога заштите.

Саобраћај.

— **Србија диже зајам за градњу железница.** Чим се углави мир, Србија намерава да подигне зајам од 500 милијона динара за дужи рок ради градње нових гвоздених путева у новоосвојеним крајевима. Из тога зајма би се саградила железничка пруга Ниш – Мрдаре—Призрен—Скадар – Св. Јован Медовански. Од те пруге би се издвојио један крак од Скадра до Бара. Даље ће се од тог зајма откупити од отоманског железничког друштва пруга Митровица—Скопље и онај део пруге Ристовац – Солун, који ће ићи преко српског земљишта. Из овог зајма би се исплатио и садашњи дуг од 18 милиона динара.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 30. децембра. Члан владине странке Јулије *Барош иступио* је из те странке, јер *не одобрава назадњачку изборну реформу* Лукачеве владе. Предстоје још више иступања те се тако мунговска странка све више распада.

Цетиње, 30. децембра. Овде је ономад одржан дуг министарски савет под председништвом краља *Николе*. Изгледа, да се је краљ, сходно решењу министарског савета, решио, да замоли *непосредну интервенцију италијанскога краља у корист Црне Горе*. После министарског савета је *краљ Никола послао краљу Виктору Емануелу, дугу шифровану депешу*, у којој црногорски краљ, како се чује, моли посредовање свога зета у питању Скадра.

Турске трупе са Тарабоша су ономад *напале* предстраже црногорског јужног одреда. Напад је *сузбијен* Пушчана и топовска паљба трајала је три сахата, али није Црногорцима нанела никакве штете.

У Скадру је стање очајно. Сваки дан стижу у црногорски табор турски бегунци, који говоре, да су ти поданици били тако ужасно жалосни, тако бескрајно тужни: они плачу, плачу горким сузама и плачући љубе и руке и ноге своме владару — Енигмару, и опет плачу и јадикују..... жалосно!... тужно...!

И пробуди се Енигмар.

И осећа он, како је нека туга, нека бескрајна туга, туга, којој нема имена на људском језику, стегла његово бедно измучено срце, и осећа он, како му на очи навиру горке сузе.....

Навиру — но не теку оне по његовим измождеиним образима, него падају опет натраг, као капље раскаљеног олова, и падају управо — на срце! А не теку те горке сузе зато, што он не сме и не може заплакати, јер би се иначе *ше* сузе, сузе великог *Оберона*, цара вилистана, *морале* претворити у драго камење — а то није била воља судбине!

И у тим тешким тренутцима — од којих сачувај, Боже, свакога! — преносиле су се његове мисли онамо, к оном дому, где је живела Она, која му је подарила најсретнији тренутак његова живота — и бесконачна чежња захвати му цело његово биће, а с њоме се појави и неодољива жеља: још само једанпут, последњи пут, пред смрт да погледа на те прозоре, иза којих је, како је он знао, живела Она — божанствена Кадмеа!

Настало је већ вече, када је он вуцарио своје болешћу измучено тело по улицама велике вароши, камо је дошао после изгубљене службе, да бар умре близу Оне, која је за њега била све и сва на свету! Дувао је ледени ветар и Енигмар је сав дрхтао од зиме у свом лаком капутићу, са продераним на једном лакту рукавом. И ево, већ је био близу свога циља, када га одједном нешто силно у леђа груну, а у исто време страшан бол ожеже његово лице. Падајући од удара, он је зачуо над собом груби, гневни глас: »Зашто не пазиш, куда идеш, одрпаницо проклета!« И поред њега пројурише кола, а он спази гневно лице кочијаша, који је срдито махао бичем, оним бичем, који је тако силно ожегао његово племенито лице!.. И мучно подиже се он са земље и љуљајући се продужи он свој пут, а из груди му се уздизао к небу страшан душевни вапај: „Дакле и то!.. И то још....!"

Но то је било последње искушење његово на овој земљи, на којој је он тако много, тако незаслужено страдао!...

* * *

Кад би њени родитељи запитали Кадмеју, зашто не ће никако да се удаје, кад су је већ толики знатни и прекрасни људи просили — просили и са лепим корпама опет се кући враћали, то би им она, несако чудно смешећи се, одговарала, да се она може само из љубави удати, али да онда њен изабраник мора управо тако изгледати, као неко, који јој се сваку ноћ у сну јавља — иначе она волије купити малог мопса и постати старом фрајлом!

И, давши такав чудноват одговор, она би обично заћутала, и ни отац ни мати нису били у стању да о том ма и једну једину реч више из ње извуку! Они су у почетку у свему томе видели само неку чудну капризу, капризу размажене јединице-кћери, али кад је Кадмеа и на даље остајала при том одговору — они су се озбиљно забринули.

У опште Кадмеа је увек била за њих нека не сасвим разрешена тајна, нешто таково, што им је тајно импонирало! Нашто је већ стари гроф био то, што се зове »grand Seigneur-ом", и то, кад би га, по неки пут, Кадмеа погледала оним својим особитим, мало као и ироничним погледом својих дивних очију — чак и тај стари магнат осетио би онда као неку чудну узнемиреност, као неки неугодан осећај у свему своме бићу! Он би често, кад су били на само, говорио жени: »А знаш ли ти, да се мени често чини, као да је наша Кадмеа права правцата царица!« И, казав то, он ни сам није слутио, какву је велику *истину* он тиме изрекао! Никако се не може рећи, да је Кадмеа била горда или тешко приступачна — о, не! — она је напротив често изражавала веома демократске назоре, али се је нехотице и бесвесно у свему осећало, да су пред њеним очима и први магнат и последњи сељак били — la même chose!

Они, наравно, нису могли знати, да после *оног* јединог погледа, погледа, који је проникао до самог дна њеног срца и душе, никакав други земни поглед није више био у стању заменити га. Исто тако они нису могли ни то знати, да је висока душа њена, са инстинктом љубави *знала*, да ће, на крају крајева он ипак доћи — и онда!...

И он је дошао!

* * *

Сакупив последњу снагу, довукао се је Енигмар до онога места, где је била раскошна палата, у којој је живела Кадмеа. Прозори су били већином осветљени, по чему се могло закључити, да је тамо било искупљено веће друштво. А тамо је била — Она!

Она — светлост, радост!

А тамо доле, павши на колена, био је Он и — умирао! И ево у самом тренутку смрти изашао је из његових уста слаби звук, а то је био звук једног имена, а то је име било:.... „**Титанија!**"

Да! То је био само слаби звук — но затресле су се од њега стене земне палате!...

А у тај исти мах, са изразом неописаног блаженства на дивном лицу, умрла је и Кадмеа: та дивна земна инкарнација бесмртне царице — *Титаније*!

Апотеоза.

И ликује вилистан у неописаном усхићењу: вратили су се цар и царица, велики Оберон и прекрасна Титанија, вратили се — после земног искушења, сједињени новом и још дивнијом љубављу — опет у свој вечно прекрасни вилистан!

прилике у вароши, особито за становнике, неиздрживе.

Тулон, 30 децембра. При сахрани осам матроза, који погибоше при једној несрећи на оклопници „Масена", адмирал *Жонкје*, који је заступао министра марине, држао је жртвама несреће ганутљив говор, у ком рече, да смрт морнара, које сад носе у гроб, изазива најузвишеније идеје самопрегора, части и пожртвовања и подсећа на то, да *сваког тренутка може куцнути час, кад ће и они, који остадоше живи, положити своје животе за славу, за моћ и за сигурност Француске.*

ТЕЛЕГРАМИ

УРЕДНИШТВУ »БРАНИКА«.

Повлачење српске војске с приморја.

Београд, 31. децембра. Овде међу грађанством влада велико нерасположење због тога, што је српска влада званично изјавила, да ће одмах повући српску војску са Јадрана, чим буде углављен мир са Турском.

Спреме за општи страјк у Угарској.

Будимпешта, 31. децембра. Јуче су овде и у провинцијским варошима одржани зборови, на којима се је говорило за општи страјк у знак протеста против реакционарске, неправедне изборне роформе Лукачеве владе.

Преговори о миру.

Цариград, 31. децембра. Турски опуномоћеници потражиће данас балканске делегате и запитати, шта им је последња реч. Ако одговор задовољи, наставиће се радови конференције, иначе турски делегати напуштају Лондон.

Вести из Србије.

Београд, 31. децембра. Солунска вест, да су Арнаути код Дибре уништили две српске компаније, одлучно се побија. Ради се о неким арнаутским четама, које су се сукобиле са српском војском. Бунтовни Арнаути су потучени и разбијени.

На захтев аустро-угарског посланика Угрона свечано истицање конзуларне заставе у Призрену одложено је на 2. (15.), а у Митровици на 3. (16.) јануар 1913.

Глас о оставци министра-председника Пашића на надлежном месту означују као сасвим неосновану.

Кукавичка флота.

Цариград, 31. децембра. Заповедник турске флоте у Дарданелима дао

је оставку, јер не прима одговорност за даљу акцију против грчке флоте.

Атина, 31. децембра. Турска флота је испловила из Дарданела. Грчка флота брзо доплови, да нападне турске бродове, но ови одоше безобзирце натраг, не одговарајући на грчки изазов.

Једна војничка афера у Француској.

Париз, 31. децембра. Због тога, што је војни министар реактивирао потпуковника Пати ди Клама, који је за време Драјфусове парнице оптужио државни савет фалзификатом, дао је Милран оставку, и на његово место је за војног министра постављен досадашњи министар насеобина Лебрен, а за министра насеобина наименован је државни подтајник Бенар.

Сухомлинов у Француској.

Париз. 31. децембра. Председник републике Фаљер примио је после подне руског војног министра генерала Сухомлинова, који се пре тога разговарао са француским војним министром Милраном, док овај још није био дао оставку.

Турска на раскршћу.

Цариград, 31. децембра. У пркос раздражености турске штампе и њеног захтева за продужењем рата, дипломате мисле, да ће се све добро свршити, али допуштају, да је турска војска приправна за све случајеве.

Турска влада не сме сама да узме на себе одговорност за решење ратног питања, него ће се — као оно уочи руско-турског рата године 1877. — сазвати сви грађански, војнички и духовни великодостојници, чак и немуслимани, одлични сенатори и бивши министри, који ће одлучити о питању рата или мира.

Како се у случају обнове рата боје грчке акције против малоазијске обале, послата су знатна војна појачања у смирнански вилајет. И трупе у Галипољу знатно су појачане.

Румунија и Бугарска.

Лондон, 31. децембра. Др. Данев је изјавио, да ће се Бугарска и Румунија сигурно споразумети.

Ратне белешке.

ТАМО АМО ПО СКОПЉУ.

Скопље.

— Слушај, рекох, пођимо мало брже мосту, сад ће музика из Дома.

И збиља, мало потом снажни звуци једне познате пијесе стадоше у испресецаним деловима, допирати до нас, преко жучнога Вардара.

— Тако, ето, свако вече и свако подне, уз ручак и вечеру, свира у Дому војна музика, и нашим официрима из штаба Врховне Команде заслађује оно мало слободна времена што имају за обед. Сви се они хране ту у Дому. Храна им је по причању мојих познаника, изврсна и обилна. Не могу да је се нахвале.

— Чудновато; у вароши, знаш и сам, ретко шта и има.

— Има, молим те само треба бити усталац. И Дом не добија не знам шта и одакле, него нашао се један окретан и умешан човек који не жали труда, па ти лепо нађе и спреми све што треба. Дом је дело једног човека.

— Кога?

— Мајора г. Антонија Митровића. Његова је заслуга што у опште има Дома, и што је онако лепо уређен, и што се у њему тако добро и обилно једе, и, што је не мање важно, по јевтине новце. Да није њега, не би било ни Официрског Дома. То ће ти рећи сваки кога упиташ. Он се је побринуо за све па и за послугу. У Дому се сервира као у најбољем каквом ресторану на страни, или ако хоћеш код нас у Гранд Хотелу.

— Па ко су им келнери?

— Војници којима је то иначе занимање. Ту ти је, на пример, онај црни, али хитар као птица, Аранђел из Гранд Хотела, ту Драгутин касир, опет из Гранд Хотела, па неки Драгутин, вредан и окретан, од Коларца, и још неки београдски келнери чијих се имена не сећам.

— Сад ми је јасно. Са таквом послугом.

— Милина је, кажем ти, гледати како све то иде глатко и лепо. Ја сам, једнога дана, имао да се састанем са једним од својих познаника официра који се, пошто је у Врховном Штабу, храни у Дому. Састанак је био заказан у самом Дому, по ручку. Ја сам ручао које како и на брзу руку. Дошао сам мало раније, или управо, они су тога дана сели за ето мало доцније него обично.

Имали су неке Енглезе, чини ми се чланови енглеског Црвеног Крста, као госте, па су, због њих нешто одоцнили. Било ми је мало непријатно, али се није имало куд Сео сам за један слободан сто на другој страни, и занимао се читањем и разгледањем разних новина и илустрација, страних и наших, којих у Дому ими више него у каквој доброј читаоници, рецимо у Грађанској Касини у Београду. Преко новина бацио сам овда онда погледе на огроман сто постављен на „покој" за којим је седило близу стотину људи које официра које грађана и Енглеза. Келнери војници, разносили су, у тишини, велике беле чиније пуне јела на све стране, и служили брзо и елегантно. У души сам се радовао што је све ишло како си само пожелети може — Нека, говорио сам у себи, и ти Енглези виде да се и у нас, и то у једном центру ратном, може и добро да једе и да буде послужен као усред Лондона!

— Ти отера далеко.

— Ни најмање. Отиди једног дана, види, па ћеш се и сам уверити да је све још много лепше него што сам ти то ја умео рећи.

— И хоћу првом приликом.

Време је пролазило. Вардар, неосетљив, хучао је и даље.

Ја погледам на сат: још мало па осам. Доцне и за Београд, а тек за Скопље!

— Ми ћемо изгубити вечеру, а ја сам добро огладнео.

— Вере ми нисам ни ја сит.

— Где ћемо?

— Код Гарме. А где би ти?

— Јеси ли био код Димера?

— Јесам. Код Гарме је боље.

— Добро. Хајдмо.

И ја и мој познаник похитасмо „Слободи" на вечеру, праћени хуком мутнога Вардара и звуцима војне музике из Дома, који су све слабије допирали до нас, док се нису потпуно изгубили у ноћној тишини, која је обавијала лепо, насмејано Скопље.

Скопље је пуно војске. Деца су у Скопљу ка и на другом месту. Играју се свега, па се играју и војске. Упараде се па један за другим, или по двојица, са штаповима о рамену, маширају празним плацевима и пољанама дуж Вардара. И то све по команди. Ја сам их два три пут посматрао и слушао. И не мало сам био пријатно изненађен, кад сам чуо онај танки, пискави, дечји глас, како на лепом чистом, српском језику командује: један, два, један два; на лево; на десно; стој! Пришао сам им, слушао, гледао, и уживао. Ведео сам пред собом будуће српске војнике, узданицу српску, како се још сада спрема за тешки војнички посао.

— Мали моји јунаци — говорио сам у себи — не хитајте тако. Не ће зар требати и ваше крви? Добар је Бог.

Малишани моји, не хитајте тако!

У тим мислима оставио сам мале скопљанске војнике и продужио пут. Идући тако правом и лепом улицом што води станици, дођем до једне у пола озидане зграде, без крова, без врата и прозора. Ту између слабих бондрућних зидова затекнем читаву једну гомилу деце мушке и женске. Најстаријем није више било од седам година. Искупила се око згаришта са којег је још по мало избијао дим. Наши војници били занећили, па по обичају начинили ватру, и уз ватру провели ноћ. Отишли уморни војници а дошла деца жива и весела. Играју се и скакућу око оног згаришта. Ја застанем мало да видим шта раде. Говоре, вичу, смеју, се: радосна деца. Не знам шта је, чему се толико радују, питам се и гледам на све стране не бих ли што опазио. Ништа. На један мах деца ућуташе, и за тренут један престаде вика и смеј. Ја се још више збуних, кад, као под командом, заори се из пискавих дечјих грла:

— Ура! Живела српска војска! Ура! Ура! Живела! И усклици нису више престајали. И ја сам, одлазећи, још дуго слушао ове из најчистијег врела: из дечје душе, потекле поздраве српској војсци, и сам их у себи понављао.

„Штампа"

— **Пред Скадром.** Велики италијански лист, милански »Il Corriere della Sera« добио је 13. децембра овај брзојав од свог ратног дописника из *Мурићана*: Јуче је још једном било поновних сукоба, који су започели дугим двобојима артиљерија, што је следила акција обе пешадије. Турци скоро увек први да заметну бој, били су *увек сузбијени*, дочим су Црногорци још чврће стегли опсаду, напредовавши један километар преко Облика и Широчке, усред великог одушевљења војника, које тешком муком задржавају официри. Ови брђани су апсолутно одлучни, да уђу у Скадар, и говорити њима о миру или приморавати их, пред градским вратима, значи починити светогрђе. Јао, кад се Скадар не би анектирао Црној Гори: дошло би до грађанске револуције. Народ ове мале краљевине хтео је рат с овим јединим објективом, а издржао га је големим жртвама. У овој чврстој одлуци сложни су и краљ и влада, и кад би они пред јачом силом морали уступити само за корак од постављеног циља, не може се предвидети, камо би довело горко разочарање.

Сваки пут, када долази у логор који виши часник, наваљују на њ питањима: „Је л' за данас?" И на околишњи одговор: »За кад онда?" Часник гдекада чује одговор: „Ако нас не одведете ви у Скадар, кадри смо ићи сами. Не ћемо чекати још дуго". Један часник, који ме је са другим војницима питао, које су последње новости, и којему сам разлагао, да се воде преговори о миру, а да Скадар није освојен, промери ме и рече ми: „Не долази више амо, да ми приповедаш лудости. Упозоравам те, да се зле шале код нас строго казне. Скадар ће бити наш пре закључка мира. То да знаш".

Кад су Турци у јучерашњем нападају хтели на сву силу напредовати, била је дошла једна компанија, без икакве наредбе, трком, до сто метара бризу непријатеља и хтела га је одбити бајонетом. Нису помагали ни знакови трубе, до позове натраг компанију: војници на властиту иницијативу почеше ископавати шанчеве и хтели су поставити своје шаторе онде, где су били дошли. За тим примером се поведоше други, и то је склонило часнике на одлуку, да се задрже те позиције и учврсте, те помакне напред читава линија од Облика до Широчке, опћим напредовањем, што је у потпуном реду изведено преко ноћи.

Ово је један од толиких сличних примера. Неки дан нестало је четири војника, и све потраге, да их пронађу, остадоше без успеха. Сутрадан се повратише с пленом од осам пушака и исто толико на бојњача. Упитам, где су били. Одговорише наивно, да су хтели поклонити пушку неком пријатељу и да су били пошли по њу. С невероватном смелошћу били су се примакли једном одељењу турске страже од 8 људи, и заметнув кратку борбу, убише пет војника, ранише двојицу бајонетом и достигоше последњега, који се био дао у бегство. Узеше пушке и бајонете и повратише се тако, прогоњени од куршума непријатеља, запањена толиком смелошћу.

Разна одељења Црвеног Крста хтела су оставити Црну Гору, уверена, да неће више требати њихове милосрдне помоћи; али, након поновних окршаја, а особито након онога од синоћ, у ком је било много рањеника, повратише се на своја пређашња места.

Књижевност.

»Српски Књижевни Гласник«.

1. јануара 1913. године почиње »Српски Књижевни Гласник« тринаесту годину свог излажења. За дванаест година „Гласник" је испуњавао своју књижевну, уметничку, научну и националну дужност тако да је по неподељеном мишљењу јавности и критике стекао глас најбољег српског часописа.

»*Српски Књижевни Гласник*« је за то време стварао модерну књижевност српску; у њему су радили најбољи књижевници и научници, он је имао свој познати информативан део о политичким, уметничким, позоришним, књижевним и друштвеним појавама.

Од нарочитог значаја је садржај *Гласникових* свезака које су излазиле у времену анексионе кризе и данашњег националног полета. Часопис је живо пратио политичко и националне покрете; он је научно обавештавао и доказивао, он је васпитавао своју публику у правцу разумног национализма.

Велики је број чланака који су изашли у *Гласнику* и који су били несумњиво велика корист народној политичкој и књижевној ствари.

»*Гласник*« је дао за ових дванаест година 29 књига, 286 свезака, 22880 страна најбољег што је дала српска књижевност, изворна и преведена, српска критика, књижевна историја и наука.

Такав дванаесто-годишњи рад најбоље је јемство да ће „*Српски Књижевни Гласник*" и у новој години заслужити поверење својих 2600 претплатника и да ће успети да буде не најраспрострањенији српски часопис, него најраспрострањенији југословенски часопис.

Нови претплатници треба да се јаве што пре, јер се ове године неће, као прошле, приређивати и друго издање првих свезака.

Администрација
»Српског Књижевног Гласника«
у Београду.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ
на
„СПОМЕНАК"
илустрован дечји лист за 1913. годину.

Улазећи са овим бројем у 21. годину живота „Споменкова" истичемо, да је „Споменак" себи прокрчио пута и стекао леп број претплатника, пријатеља и сарадника. Сви су они од своје стране чинили све и сва да се „Споменак" не само одржи, но и да се усаврши. Да је „Споменак" своју задаћу најсавесније вршио, сведоче препоруке од: Главног Просветног Савета у Београду, Министарства Просвете у Београду и на Цетињу, Великог Управног и Просвјетног Савјета за Босну и Херцеговину у Сарајеву, Школског Савета у Карловцима и свих Епархијских Школских Одбора. Са радошћу ступамо пред српски свет, молећи га, да и на даље истом љубављу потпомогне овај нај јефтинији дечји лист, јер и поред све веће скупоће претплата остаје иста т. ј. за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 2 кр. за Србију и Црну Гору 2 и по кр. а за све остале земље 3 круне. Претплата се шаље: Ивану Мартиновићу, уреднику, Panesova (Ugarska). Претплатници добивају: 10 бројева „Споменка" са лепим сликама, одабраним песмама, приповеткама и осталим поучним чланцима као и забавама у доколици. 1 лепу књигу на дар са 10-им бројем: „Споменкова" библиотека 6 бр. Више књига по срећи за решавање загонетака.

У **Панчеву** крајем 1912. године.

Уредништво и администрација
»Споменка«.

Трговина и промет.

Новосадска пијаца.

31. децембра 1912.

Пшеница нова	К	10·20—10·30
Пшеница стара	„	10·——·—
Зоб нова	„	10·20 - 10·30
Јечам нови	„	8·50——·—
Кукуруз стари		—·———
Кукуруз нови окруњен	„	6·20·— 6·50
Кукуруз у клипу	„	3·50—·—
Дањак	„	9·—
Горушица	„	5·— 6·—
Пасуљ бели	„	10·——·——
Пасуљ жути	„	9.——·——
Пасуљ кулаш	„	8·50—·——

Све од 50 кила.

Марва, свињи и живина

Волова по кили	—	—	—	—	—	К	80—82
Свињи тешки по кили	—	—	—	—	5	К	20—28
средњи „ „	—	—	—	—		„	20—·—
„ лаки „	—	—		—		„	06- —
„ мршави вар	150	—	180	—		„	
Телци по кили	—	—	—	—	—	„	10 14
Јагњци по кили	—	—	—	—	—	„	——
Јагњци по пару	22—24	—	—	—	—	„	———
Кљукане гуске по кили	—	—	—	—	1	„	40 — —
Јаја 6 комада	—	—	—	—	—	„	40 — —

Трговина и промет.

Свињски и марвени вашар у Бечу

(*Недељни извешшај комисијонарске радње Јовичића, Акимовића и друга за марву и свиње, Беч, St. Marx, централни вашар*)

Беч, 7. јануара 1913

За данашњи вашар било је пријављено 24597 комада. Дотерано је било 10794 комада пољске и 10527 комада мађарске пасмине, свега 21321 комада.

Вашар је био: развлачит.

Цене су биле:

							изнимно	
Прима свињи	од	124	до	128	ф.	„	130	по кили живе ваге без потрошарине.
Средњи	„ „	110	„	122	„	„	—	
Лаки	„ „	96	„	108	„	„	—	
Сремски	„ „	100	„	113	„	„	—	
Стари	„ „	114	„	120	„	„	—	
Пољски	„ „	80	„	120	„	„	—	

Марвени вашар

од 7. јануара 1912.

Дотерано 2923 ком. угојених волова и са паше 909 „ бикова и крава,

свега 3832 ком.

Вашар био: миран.

Цене:

							изнимно
Прима швајцарски	од	К 124	до	130			132/137
Средњи	„	„ „	112	„	122	„	—
Прима мађарски	„	„ „	104	„	114	„	120
Средњи	„	„ „	98	„	102	„	—
Лошији	„	„ „	86	„	90	„	—
Бикови	„	„ „	76	„	96	„	104
Краве	„	„ „	40	„	68	„	—
Босански	„	„ „	56	„	80	„	—

по 100 кила живе ваге без потрошарине

Најучтивије умољавамо нашу господу пошиљаче, да нас о товарењу увек брзојавно известе.

Дозволе из затворених места за бечки слободни вашар набавља наш заступник госп. Јоца Митровановић, Budapest. Köbánya, и довољно је истом господину писмено или брзојавно јавити, за које се вашаре и за колико се комада дозвола тражи

Адреса за пошиљке и писма: Јовичић, Акимовић и друг. БЕЧ. ST. MARX.

Адреса за брзојаве: Јовичић БЕЧ, ST. MARX

Поштованим претплатницима.

Многи наши претплатници и поред опомене не шаљу нам дужну претплату. Ми ћемо бити принуђени да им обуставимо шиљање листа, али ћемо уједно потражити пута и начина да ма и судски дођемо до нашег потраживања. Око издавања листа имамо грдан издатак, па није ни право ни поштено да поднесемо велику штету. Ово је наша одлучна реч.

Администрација „Браника“.

Позив на претплату.*)

Радо бих у штампу дао »**Чедо крвнице**«, књ. 1. из серије *пасширске просвјешне књижнице за народ.*

1 комад стаје 10 [хелера. Ко поручи 100 (стотину) и више добије — ако хоће — 20% попуста у књигама.

Молим п. н. г. г. народне пријатеље и добротворе, да изволе картом јавити, колико ће комада узети, јер ће се безусловно штампати *само* број у предбројци пријављених књига.

Рок пријави *1. јануар 1913.* по ст. кал.

Код истога писца може се по 20 хелера добити књижица: „**Оканите се пра-зновјерице**“ (издање Матице Српске)) и „**Духовно видање пијанства**“. док су књижице „**Православље и упија, или Срби, браћо, чувајте прадједовску вјеру**“ ((одштампано из Срп. Сиона) и „**Крсно име или слава**“ (одштампана из Источника), растурене.

свештеник **СВЕТОЗАР ГРУБЈАЧ.**
Крижевци (Хрватска)

*) Молим поштована и родољубива уредништва наших српских листова, да овај оглас, обзиром на опште корисну народно-просветну циљ, добростиво прештампају.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ

ЧЕСТИТАМО
НОВУ ГОДИНУ
1913.
свима нашим поштованим муштеријама из места и са стране, желећи им сва ка добра и молимо их, да нас и у будуће својим поверењем удостоје.
С поштовањем
Микин и Стојковић.

СРЕТНУ НОВУ ГОДИНУ
ЖЕЛИ
ЈОВАН ШОМАН МЛ.
стовариште надгробних споменика и фабрика цемент-плоче,

НОВУ ГОДИНУ
честита својим поштов. муштеријама
удова Исидора Фрајда, Нови Саад,
фабрика леда, велико стовариште пива и угља

СРЕТНУ НОВУ ГОДИНУ 1913.
желе свима својим пријатељима, познаницима и врлопоштов. муштеријама
Душан С. Монашевић
Нови Сад.

СВИМА СВОЈИМ ПОШТОВАНИМ СРБИМА ГОСТИМА
честитам Нову Годину.
С поштовањем
Јосиф Гајгер,
гостионичар у Новом Саду.

СРЕТНО НОВО ЛЕТО
1913.
желим својим поштованим муштеријама.
С поштовањем
Лаза Ђ. Милутиновић.

СРЕТНА НОВА ГОДИНА
1913.
Мојим добрим и милим гостима из места и са стране желим
СРЕТНО НОВО ЛЕТО!
Желим им од Бога здравље и свако добро, јер кад је добро њима, добро ће бити и мени. И у новој години наћи ће код мене, као и у старој, многопоштовани гости моји **тазе пива, добра вина стара и нова, црна, бела и шиљера, изврсна јела.** Даље ће наћи поштену послугу, јефтине цене и друштво добрих људи.
У **Новом Саду**, 1. јануара 1913.
С поштовањем
ВУЈА ПУПАВАЦ, гостијоничар,
хлебарска улица бр. 3.

Свима својим гостима Србима желим
Сретну Нову
Годину 1913.
Јосиф Оберник.

Сретну Нову Годину
желе својим поштован. гостима
КАРЛО ШТОЛЦ
гостионичар код „белог Вола“ Нови Сад.

Др. Милош Стратимировић
АДВОКАТ У БЕЧУ,
преселио се је у своју
11 **нову канцеларију:** 11
БЕЧ, I. NIBELUNGENGASSE No 8
Телефон интерурбанбр.2501

ШТАМПАРИЈА
ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА
БРАНИК У Н. САДУ.
знатно је проширена са новим брзотисцима које креће гас-мотор, великим избором слова, модерних орнамената и шарама — препоручује се п. н. публици у месту и околини
за израду сваковрсних штампарских послова
и то: дипломе, позиве за забаву, брифпапира, коверата, тисканице за црквене и полит. опћине и адвокатске канцеларије и т. д.
Препоручује се новчаним заводима за израду свију пословних књига.
ИЗРАДА савремено техничка.
Умерене цене. Послуга брза и тачна.

КУЋА

на продају у Ср. Карловцима

преко код свештеничког конвикта

која се састоји из 5 соба, 2 кухиње, предсобља, веранде и т. д.

Кућа се продаје из слободне руке а за услове ваља се обратити на

ЛЕНКУ ПАНИЋ рођ. РАЈИЋ.

12 1—3

Тражимо агенте ◆ ◆ ◆ и заступнике

за продају по држави гарантованих облигација и срећака. Посао без ризика, а осигурана месечна зарада од 400—500 круна. Понуде на:

Neue Fortuna BUDAPEST

V. Báthory utcza 5. 10 3—6

Биоглобин!

Крвотворно пиће!

Даје нову животну снагу!

Ко се осећа нервозан, неенергичан, ко се после тешке болести или услед јаког душевног потреса осећа слабим; ко је малокрван, изнурен, нема воље за јело, уморан или пати од несанице, тај нека не употребљава друго што, него

„Биоглобин".

У развитку заосталој деци је то драгоцено и јачајуће средство.

Цена једној боци 3·50 К, боца на пробу 2 К. Може се добити код:

Шубертове

Варошке апотеке

у СОМБОРУ.

Кад се узме 2 боце, шиље се слободно од поштарине, дакле нема никаква трошка! 529 41—

Само је онај прави, на ком се може читати моја фирма!

Прва и једина српска творница Јоргана

ЗОРКЕ М. МИЛИЋЕВЕ

у НОВОМ САДУ, Богданска ул. бр. 7.

Израђује сваковрсне **јоргане** и **мадраце**. Разашиље свакоме на захтев поштанским поузећем. Леп од доброг материјала израђен глотани јорган у свакој боји по цени од само К 10 па на више. Моли за многобројну наруџбину. 363 41—52

STANDARD OF

Jamaika rum

од

Gammage & Hollingum,

London E. C.

Изврстан специјалитет.

:: :: Врло мирисан :: ::
:: :: Врло издашан :: ::

У Новом Саду може се добити код:

Микина и Стојковића, Бранимира Мијатовића

и 568 3—3

Нандора Шимона сина.

Главни депозитери за Аустро-Угарску: **Пекарек & Ледерер, Беч, 19/1,** Döblinger Hauptstrasse 15.

ПОЛЕПШАЛА ЗА ЛИЦЕ, КОСУ и БРКЕ!

Мени је успело даме са средствима за године подмладити и полепшати са **Карси** кремом К 2 и **Карси** брашном које је за лице прати и масирати. Ко њега раби изгуби брзо сунчане пеге, митесере, лишајеве, набоpe и флеке, кожа постане фина и бела, цена К 1 и 2. Брашно за фине руке добива се за 20 фил. **Карси** пудер К 1—2, **Карси** Ђулсија из сока љиљана и ружице, прави кожу фину и белу, и чисти ју од флека, боца 80 фил. **Карси** руменило нешкодљиво за уснице и лице К 1, **Карси** прашак за зубе 40 и 70 фил. **Карси** боја само цеђ ју испрати може цона, смеђа, тамносмеђе, цена К 3·90. Од **Карси** воде престане коса за 8 дана опадати и лечи перут боца К 2, **Карси** помада за пораст косе, за 6 месеци нарасте коса 8—10 cm. цена К 2, фини сапуни 30—50 фил. Од бечких професора пронађена и препоручена средства шаље поузећем Mme Térése Wien VIII. Lerchengasse 25.

507 11—52

Телефон бр. 9. Телефон бр. 9

Постаја за сечу дрва за гориво

удешено електричном снагом уз сљедеће цене:

1 фат дрва за гориво	тестерење	К 3·—
1 „ „	тестерење и цепање	„ 4·—
1 „ „	сложити у ком подруму	„ 1·60
1 „ „	поставити у кућу	„ 2·40

Част нам је препоручити п. н. грађанству наша дрва за гориво, све врсте, сухо и најбоље каквоће по просторном метру, а исто тако и најбољи прајски салон угаљ и прве врсте гас-кокса по свакодобно дневној цени. 482 15-24

ЦЕПАНА ДРВА СТАЈУ:

100 кг.	I-ве врсте липовине	К 2·50
100 „	мешовито тврдо дрво	„ 2·50
100 „	I ве врсте букове	„ 3·—

Пристојба за подвоз:

За 100 до 500 кг.	цепаних дрва	К 0·60
„ 500 „ 1000 „	„ „	„ 1·20
„ 1000 „ 2000 „	„ „	„ 2·40

БРАЋА ШВАРЦ,

НОВИ САД, рибља пијаца бр. 12

Домоводиља.

Отмена особа без деце и беспрекорног владања код самца уз двоје деце (мушкараца) од 4—5 година, тражи се за бољу кућу. Само оне особе нека се пријаве, које према деци имају велику љубав, да донекле буду замена матери. Место је врло добро и доживотно обезбеђено.

Понуде молим на:

Николу Дожића

Нови Сад (Ujvidék)

Szücs-utcza 21. sz. 3—

ТВОРНИЦА ТОРОЊСКИХ САТОВА и ЛИВНИЦА ЗВОНА

ПАЈЕ Ђ. ПАНТЕЛИЋА

У ЗЕМУНУ

ОСНОВАНА 1854.

896. На будимпештанској миленијској изложби са великом медаљом одликован.

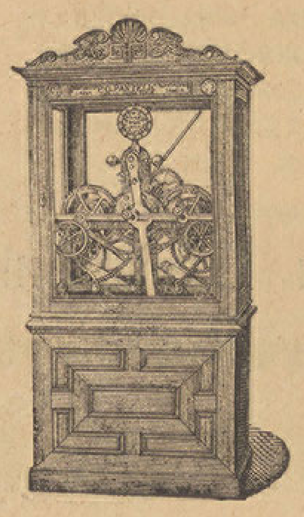

Мањим општинама даје уз отплату на више година.

Израђује торињске сатове најновијег модерног сопственог система, са слободном кретајућом шетаљком и штифтенганг са челичним једеком (Drahtseil). Лије нова и прелива стара звона, по најновијем систему хармонично удешава, са гвозденом покретном круном. Израђује козе за звона од кованог гвожђа.

Под гаранцијом за тачну и солидну израду.

1900. год. посетио париску светску изложбу ради проучавања исте струке.

86 50—52

ПРВА ЈУЖНО-УГАРСКА ФАБРИКА КОЛА

Матије Рајха и Карла Лебхерца

У НОВОМ САДУ

Извоз готових кола у све балканске државе.

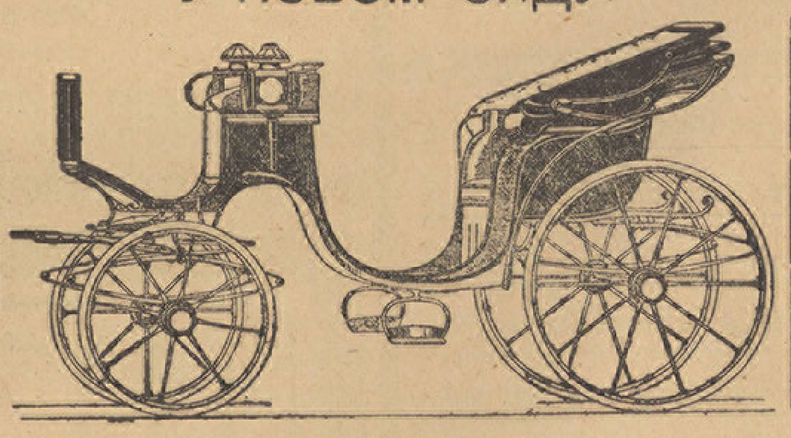

Лондон 1908. Златна медаља.

Највећа стовариште најразличитијих, најмодернијих кола од најједноставније до најелегантније израде по најјефтинијим ценама. Признато солидна творевина. — Илустровани ценовници бесплатно и франкирано. Стара се кола оправљају најбрижљивије или се на жељу и трампе. 211 39—52

Стефановићева

КАВА

55 51—52

НОВО - ОТВОРЕНО ПОМОДНО СТОВАРИШТЕ У НОВОМ САДУ

у новосазиданој палати римокат. општине.

Част нам је пошт. грађанство из места и околине најучтивије известити, да смо **велико стовариште**

ГОТОВОГ ОДЕЛА ЗА ГОСПОДУ, ГОСПОЂЕ И ДЕЦУ

отворили. Наше стовариште је снабдевено са најновијом модом те струке, те смо у том пријатном положају, да ћемо пошт. муштерију како у великом избору изврсне робе тако и са тачном послугом и строго утврђеним ценама најбоље задовољити моћи.

С поштовањем **Манојло Рот и син.**

Велико стовариште капута за госпође од астрагана, перзијанера и силскина Исто тако велики избор плишаних мантлова, капута, муфова, кољеа од мардара и сибирског цобла. — Велико стовариште ћурчијске робе. Уједно примамо наруџбине по мери као и оправке

439 20-26

Власник и издавалац: Деон. друштво Браник.

Парна штампарија д. д. Браника у Н. Саду.